

J. Windt

Onverhoeds

Een nucleaire aanval op Nederland
tijdens de koude oorlog
en de gevolgen voor de rest van de wereld

ONVERHOEDS

**Een nucleaire
aanval op Nederland
tijdens de koude
oorlog en de
gevolgen voor de
rest van de wereld**

Hoe reageert de NAVO?

J. WINDT

Eerste druk augustus 2024

Versie 2

Copyright © 2024: J. Windt

Auteur: J. Windt

Realisatie en omslag: Hans de Bruijn

ISBN: 978 94 651 2044 7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

	Woord vooraf	11
1	Nederland na de Tweede Wereldoorlog	13
2	De wereld in twee kampen	31
5	Klein foutje	65
6	Grote gevolgen	71
7	Breed water	79
8	Onverhoeds	89
9	Pinkerzon en een gepast antwoord	117
10	Oorden van verschrikking	139
11	Ineenstorting en nasleep	175
12	Het tribunaal van Moskou	207
	Nawoord	247

Afkortingen

ARE, Actuele Regionale Evacuatie waarde
BB Bescherming Bevolking
BVA/MGD Bureau Verdedigings-Aangelegenheden en Militair
Geologische Dienst
BVD Binnenlandse Veiligheidsdienst
DCB Defensie Crisis Beheer centrum
DHS, Diensthabende Systeem van het Warschaupact
Luchtverdediging systeem
DPO Defensie Pipeline Organisation
GEVD Gemeentelijke Evacuatie- en Veiligheidsdienst
GGW Groep Geleide Wapens
KGB Komitet Gosozdarstvennoj Bezopasnosti, (Comité voor
Staatsveiligheid)
KMC Korps Mobiele Colonnes
MAD Mutual Assured Destruction
MfS Ministerium für Staatssicherheit (Stasi)
MHD Maatschappelijke Hulp Dienst
NAVO Noord-Atlantische Verdrag Organisatie
NORTHAG Northern Army Group
NVA Nationale Volksarmee (van de DDR)
OVSE Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa
SALT Strategic Arms Limitation Talks
SERB Sovjet External Relation Bureau
SFR Stabilisation Forces Russia
UNIFOR United Nations International Forces
VN Verenigde Naties

Personen

Bannikov, Alexander (Sasja), stuklader op een Russische tank
Bartosz Pavel, ritmeester Pools verkenningseskadron
Belenko Russische luchtmachtpiloot die met zijn MIG 25 naar Japan deserteerde
Brinke Frits ten, opperwachtmeester 41 pantserinfanteriebataljon
Brinke Monique ten, vrouw van Frits
Bruce Lockhart, sir Derick, Hoge Commissaris van de VN belast met de ontmanteling
Di Angelis, Pietro, Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties
Dien, vrouw uit het Oosten van het land
Dingemans, Arie, luchtdoelkanonnier bij de IJssellinie
Dokkum, Tom, inwoner van Bilthoven
Gatalimosov, Ivan, Maarschalk, opperbevelhebber Russische strijdkrachten
Gilsdonk Leo van, commandant 898 verbindingsbataljon Holterhoek
Gurulev, Andrej, Russische generaal, plannenmaker
Harrison, David, Hoge Commissaris van de VN belast met de stabilisatie
Hekman, boer in Markelo
Henryk Dabroski, ritmeester Pools tankbataljon
Hulshof, Henk, leraar geschiedenis in Hilversum
Johan jongste zoon van Dien
Karel oudste zoon van Dien
Knobben Gerda, vrouw van Leo
Knobben Leo, ritmeester 41 pantserinfanteriebataljon
Kowalczyk, Szymon, tankschutter in een T-55
Mitrochin, Vasili, ex-KGB-er, overgelopen naar de Verenigde Staten
Navrov, Sergej, minister van Defensie
Nus, Theo van, luchtdoelkanonnier bij de IJssellinie
Obayana, Benjamin ("Benji"), Hoofdaanklager Tribunaal van Moskou

Parker Philips, Samuel ("Sammy"), hoofd drilsergeant.
Petrov Stanislav, waarnemer in een controlecentrum bij Moskou
Pitlo Alex, medewerker BVD
Poetikov, Dimitri, minister van Veiligheid, ex chef KGB
Radstake, commandant van de BB in Hilversum
Reefman Henk, vlieger groep lichte vliegtuigen
Reiman, Kees en Droede, bejaard echtpaar in Hollandsche Rading.
Reiz, Ammy, levenspartner van Johan, zoon van Dien
Rooyen, Harry van , Nederlandse ambassadeur bij de Verenigde Naties
Scholten Klaas, tankchauffeur
Serebrjakov, Leonid, bevelhebber van de Warschaupactlegers in de DDR
Sjesto, Jakov, stuklader in een T-55 tank
Sjtemenko, stafchef Warschaupact strijdkrachten in Oost-Duitsland en Polen
Solzjenitsyn, Aleksandr, Russisch schrijver
Teljakov Nikolai, commandant tankbataljon 3e divisie, 2e Russische Garde Tankleger
Vooy, Harry de, huisarts te Eemnes
Westra, Ate, ambassadeur en diplomaat
Wiegman Helmuth, luitenant Bundesgrenzschutz
Wroblewski Mariusz, commandant Pools infanteriebataljon
Yorilev Serge, piloot op een Russische Mi6 (Hook)
Zinovjev, Leonid, minister van Buitenlandse zaken

Woord Vooraf

Dit boek gaat over een oorlog, die nooit heeft plaats gevonden, maar waar velen ernstig rekening mee hebben gehouden. Die oorlog, ook wel de Pinksteroorlog genoemd, vond zijn oorzaak in de Koude Oorlog, een periode van gewapende vrede tussen de kapitalistische en de communistische wereld in de tweede helft van de 20e eeuw.

De Koude Oorlog ontstond toen de vreugde over het einde van de Tweede Wereldoorlog al snel werd getemperd door de opkomende vrees dat de strijd misschien nog niet gestreden was. Het verbond van het communistische Rusland met de westerse democratische landen, die samen het gehate fascisme en nationaalsocialisme hadden overwonnen, werd in de westerse wereld met steeds meer argwaan bekeken.

Tenslotte kwam het tot een onverhoeds grootschalig conflict: de Pinksteroorlog.

De Pinksteroorlog mag worden verondersteld te zijn uitgebroken ergens tegen het eind van de vorige eeuw nog ten tijde van het bestaan van de Sovjet-Unie en heeft maar enkele dagen geduurd. De westelijke geallieerden samengebundeld in de Navo stonden tegenover de legers van het Warschaupact, voornamelijk die van de Sovjet-Unie. De oorlog begint met een conventionele aanval van het Warschaupact door onverhoeds de Noordduitse laagvlakte binnen te rukken met het doel de Noordzee kust te bereiken. De aanval loopt vast en het Warschaupact grijpt naar een kernwapen om een doorbraak te forceren, waarbij een kernexplosie boven Oudenrijn plaats vindt. Er volgt een gepast antwoord van westerse zijde, waarna toponderleg tussen de wereldleiders volgt via de rode telefoon, dat onbevredigend verloopt. Het komt tot een preventieve

nucleaire aanval op de landen van het Warschaupact. De nucleaire aanval op Oudenrijn is geëscaleerd tot een wereldwijde atoomoorlog, bekend als de Pinksteroorlog.

Er wordt met de nodige veronderstellingen en aannames en vooral met de nodige verbeeldingskracht een indringende beschrijving van het verloop van de gebeurtenissen gegeven. Die zijn uiteindelijk niet meer dan een realistische fictie. Tot de fictie behoren ook een aantal personen, die een mondelinge overlevering, ook wel aangeduid als “oral history”, presenteren van hun belevenissen van de gebeurtenissen.

In navolging van eerdere gewapende conflicten en oorlogen hebben de aanstichters van de Pinksteroorlog zich moeten verantwoorden tegenover de internationale gemeenschap. Daartoe stelden de Verenigde Naties een Handvest op waarin de samenstelling, rechtsmacht en functie van een Tribunaal werd geregeld, dat zou worden gehouden in Moskou.

Na de Pinksteroorlog moest Rusland proberen te navigeren door een periode van politieke onzekerheid en dreigende sociale onrust. Er ontstond er een bonte verzameling van individuen en organisaties met een verhoogd bewustzijn en betrokkenheid ten aanzien van politieke en maatschappelijke kwesties. Er kwam een meer geïnformeerde en actieve burgerbevolking die betrokken was bij proces van de beleidsvorming.

Rusland werd een ander land dan het was geweest.

1

Nederland na de Tweede Wereldoorlog

Verandering en Herstel

Nederland na de Tweede Wereldoorlog is niet het complete verhaal van de naoorlogse geschiedenis van Nederland, maar meer een opsomming van enkele episoden en gebeurtenissen, die de mensen nogal bezig hebben gehouden. Voorts is aan enkele Nederlanders gevraagd hun herinneringen aan die tijd met ons te delen.

Na de Tweede Wereldoorlog stond het leven in het teken van de bevrijding van de Duitse bezetter. Er waren optochten, velen droegen kleding in de nationale kleuren en er was muziek op straat. Het werd uitbundig gevierd, zo uitbundig dat een klein jaar later Nederland werd overspoeld door een geboortegolf, waar we tot aan het begin van de 21e eeuw nog veel mee te stellen zullen krijgen.

Ik sprak Dien na de Pinksteroorlog, toen een bejaarde vrouw, die in een klein fabrieksstadje in het Oosten van het land woonde. “Alleen in de eerste weken na de Tweede Wereldoorlog was er een opgewekte en zorgeloze stemming geweest en werd overal feest gevierd. In de straten waren grote bogen opgericht, opgesierd met takken groen en met bloemen van oranje crêpepapier. Dien had nog nooit zo vaak het Wilhelmus gezongen als toen, want in de eerste dagen na de bevrijding werd dat te pas en te onpas aangeheven. Bijna iedere avond werd feest

gevierd. Tafels werden naar de straat gesleept en iedereen moest zijn eigen stoel meenemen. Er werd veel gedanst en gedronken, wat vaak eindigde in stoute dingen. Veel jonge meiden waren compleet van God los en veel Treesjes, zoals die meiden werden genoemd, liepen aan de arm van een Canadees. Er kwam nogal eens een klein Canadeesje bij als blijvende herinnering aan de al lang vertrokken grote Canadees, maar dat mocht de algemene pret in Nederland niet echt drukken. Kortom de bevrijding werd uitbundig gevierd.

landverraders

Maar de vreugde kende ook een keerzijde. Vanuit Londen had koningin Wilhelmina nog tijdens de oorlog over de “landverraders” gesproken, waarvoor in een bevrijd Nederland geen plaats meer zou zijn. Na de oorlog wilde een deel van de Nederlandse bevolking dan ook wraak nemen op de Nederlanders, die als 'fout' werden beschouwd. Duizenden Nederlanders werden gearresteerd en berecht. Daartoe diende de Bijzondere Rechtspleging, speciaal ingestelde tribunalen en rechtbanken die zaken van verraad, collaboratie en oorlogsmisdaden behandelden. De Bijzondere Rechtspleging was niet zonder controverse. Er waren discussies over de rechtvaardigheid van de processen en de proportionaliteit van de straffen. Voorts waren eigenmachtig uitleven van wraakgevoelens aan de orde van de dag met als dieptepunt de bejegening van vrouwen die “horizontale” collaboratie hadden gepleegd.

Kees Reiman die ik voor de Pinksteroorlog in Hollandse Rading opzocht, waar hij samen met zijn vrouw van zijn pensioen genoot, vertelde me “Ik woonde in

Utrecht en studeerde geologie, toen de bezetter de universiteit sloot. Ik volgde nog wel wat clandestiene colleges en zat veel thuis te werken. Toen kwam de bevrijding. Ik heb Bijltjesdag, die in werkelijkheid vele dagen, wel weken duurde, meegemaakt. Mannen van de BS (Binnenlandse Strijdkrachten) in hun blauwe overall met een oranje armband en het geweer dreigend in aanslag voerden triomfantelijk enkele "gevangenen" op. Daaronder ook vrouwen met gescheurde kleren, soms half ontbloot en vaak zichtbaar mishandeld. Een joelende menigte liep er achteraan. Publiekelijk werd het hoofd van de vrouwen dan kaalgeschoren en besmeurd met pek of menie. Ik vond het meer dan beschamend en mijn feestvreugde was heel ver weg."

Vrouwen in Nederland (maar ook in andere landen) knoopten veelvuldig relaties aan met Duitse militairen. Soms waren dat korte liefdes, niet meer dan affaires, maar er waren ook vrouwen die een langdurige relatie met een militair hadden en soms zelfs trouwden. Er wordt wel geschat dat er gedurende de oorlog tussen de 120.000 en 150.000 vrouwen omgang hadden met Duitsers.

Nog tijdens de bezetting ontstond er een negatief beeld van deze vrouwen. Men ging ervan uit dat ze vooral uit waren op zelfverrijking, dat ze met de ene soldaat na de andere zouden zijn gegaan of dat ze NSB-sympathieën hadden. Pas jaren later werd ingezien dat een intieme relatie tussen een Nederlandse vrouw en een militair van de bezettingsmacht toch moeilijk als landverraad kon worden gezien, maar het kwaad was toen al geschied.

De wederopbouw

Nederland was na de oorlog een geplunderd land. Steden waren gebombardeerd, infrastructuur vernietigd en de bevolking zwaar getraumatiseerd. Van het productieapparaat was 60% vernield, van de huizen 10% verwoest en 27% beschadigd en de Nederlandse Spoorwegen misten 12.000 goederenwagens en 650 stoomlocomotieven. De Wieringermeer en Walcheren stonden onder water. Voorts was er een groot gebrek aan levensmiddelen, kleding en brandstoffen. Bijna alles was op de bon en de distributie zou tot meer dan drie jaar na de oorlog duren. Wonen en werk, de wederopbouw en de trage berechting van de oorlogsmisdadigers waren de onderwerpen die de Nederlanders beroerden. De wederopbouw van Nederland na de oorlog was een periode van intensieve inspanning, innovatie en sociale verandering die het land vormde tot wat het vandaag is.

Al kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog kwam de vrees op dat de strijd misschien nog niet beslecht was. Het verbond van de westerse democratische landen met het communistische Rusland werd in de westerse wereld met steeds meer twijfel op een goede afloop bekeken. Die twijfel werd in aanzienlijke mate bepaald, doordat afspraken die al tijdens de oorlog waren gemaakt tussen de geallieerden, na de oorlog op uiteenlopende wijze werden geïnterpreteerd.

De Sovjet-Unie wilde een bufferzone van communistische staten creëren aan haar westgrens, terwijl de Verenigde Staten en hun bondgenoten streefden naar economische herstelplannen in Europa en voor een nieuw Duitsland, te beginnen met het samenvoegen van de Britse en de Amerikaanse bezettingszone. Daarbij zette de Sovjet-Unie de voet dwars en toen de (West-Duitse) D-mark werd ingevoerd, die ook in West-Berlijn zou gelden, was dat aanleiding voor de Sovjet-Unie om

op 24 juni 1948 alle toevoerwegen af te sluiten en begon de blokkade van Berlijn. Omdat de westelijke geallieerden geen geweld wilden gebruiken, maar evenmin wilden buigen voor de Sovjet-Unie en omdat de toegang tot Berlijn nooit verdragmatig was vastgelegd, werd het probleem opgelost met een luchtbrug. Na tien maanden bleek de blokkade een mislukking voor de Russen en hieven die op.

Het IJzeren Gordijn

Het was Winston Churchill die in 1946 met de term "IJzeren Gordijn" al had verwezen naar de fysieke en ideologische scheiding van Europa in een Oostblok (onder Sovjet-invloed) en een Westblok (onder Amerikaanse invloed). Deze ontwikkelingen en de daarmee gepaard gaande spanningen tussen de Sovjet-Unie en de westelijke geallieerden, waarbij er geen sprake was van oorlog maar ook niet van vrede, werden algemeen aangeduid als de "Koude Oorlog". Er stonden twee onverzoenlijke kampen tegenover elkaar, die elk ideologisch waren gemotiveerd. Het democratische, vrije en kapitalistische Westen stond tegenover het autocratische communisme dat zich liet leiden door een marxistisch-leninistische ideologie. Daarbij waren de verhoudingen vijandig en werd er vooral verbaal, via radio, tv, propaganda en militair door een wapenwedloop geprobeerd, om de tegenstander te intimideren. Twee onverzoenlijke kampen dus. Maar nog eerst even dit.

De Communistische Partij

Ook Nederland kende de communisten, de aanhangers van de marxistisch-leninistische ideologie. Dat er een totalitair

regime met een superieure minachting voor de rechten van de mens zou worden gevestigd als hun ideeën doorgang zouden vinden, werd niet als een belemmering gezien. Zij hadden aan hun georganiseerde verzet tegen de Duitse bezetting een goede reputatie overgehouden en al kort na de oorlog liep het ledental van de Communistische Partij (CPN) op tot vijftig duizend, het aantal Tweede Kamerzetels tot tien (van de honderd). Plaatselijk – Oost Groningen, de Zaanstreek, Amsterdam, Twente – werd zelfs 30 tot 40 procent van de stemmen behaald. De Communistische Partij bleef echter een revolutionaire partij, de partij van de klassenstrijd. Overeenkomstig het leninistische partijmodel, kende de partij een sterk hiërarchische en centralistische structuur. Haar autoritaire leider hield de partij in een ijzeren greep. Na een grote verkiezingsnederlaag enkele jaren na de oorlog, begonnen ingrijpende veranderingen en vernieuwingen van de partij. Daarbij rebelleerden veel relatief hoogopgeleide studenten, leraren en sociaal werkers en later ook de feministen tegen het autocratische stalinisme in de partij. Ze wonnen de partijstrijd van de orthodoxe vleugel. De partij veranderde daarna in een aantal stappen snel van ingrijpend karakter. Door deze ideologische vernieuwing was de CPN een “gewone” partij geworden, die haar revolutionaire vlam uitgedoofd had zien worden en eigenlijk geen rol van betekenis meer speelde.

“Ja, natuurlijk heb ik van de Koude Oorlog gehoord”, zei Dien, “maar het deerde me niet zo.” Die Russen waren zeker lastige jongens en die blokkade van Berlijn was indrukwekkend, maar ik had toch te weinig compassie met de Duitsers om met ze mee te leven. Ik had overigens heel andere zorgen en 200.000 andere

moeders in Nederland met mij, namelijk over de “war-me” oorlog in Indië, waar onze zonen verbleven.

Nederlands-Indië

De strijd om het behoud van Nederlands-Indië (het huidige Indonesië) was een van de meest complexe en bloedige kwesties waarmee Nederland na de oorlog werd geconfronteerd. Na de Japanse capitulatie in augustus 1945 riepen nationalistische leiders Soekarno en Hatta de onafhankelijkheid van Indonesië uit, maar de Nederlandse regering weigerde zich daar zomaar bij neer te leggen. De onafhankelijkheid werd niet erkend en Nederland stuurde 200.000 soldaten om de orde in de kolonie te herstellen. Vol goede moed vertrokken oorlogsvrijwilligers en dienstplichtige militairen naar Indië om de bevolking te bevrijden van de terreur. De werkelijkheid bleek anders. De militairen werden niet onthaald als helden, maar belandden in een complexe chaotische situatie en er braken regelmatig gewelddadige conflicten uit. In de tussentijd werd op diplomatiek niveau geprobeerd om tot een samenwerkingsverband te komen, wat voor de Nederlanders al een grote concessie was, maar voor de Indonesiërs ging het niet ver genoeg. Op het internationale toneel werd er woedend gereageerd op de Nederlandse militaire acties in Indonesië. De Veiligheidsraad nam een resolutie aan, waarin de partijen werden opgeroepen alle geweld te staken. Daarbij werd gedreigd met internationale sancties tegen ons land, waaronder het stilleggen van de Marshallhulp, het economisch infuus waaraan het kapotgeschoten Europa, Nederland inclusief, lag.

Ook Karel, de zoon van Dien, moest in 1947 opkomen voor de militaire dienst. Hij werd geschikt bevonden voor Indië

en vertrok een paar weken later al met de boot naar Batavia. Hoewel de meeste jongens opgewekt de loopplank van het troepentransportschip naar Indië opliepen en vrolijk naar de vele mensen op de kade zwaaiden, hadden thuis de achterblijvers grote zorgen.

Opgewekte brieven van Karel dat het allemaal prima ging, veranderden niets tegen het beklemmende gevoel, dat Dien iedere dag en altijd maar weer op de borst drukte: Karel is in Indië. Het ging daarginds in Indië helemaal niet goed. Dat las je in de kranten. Er vielen doden en steeds meer. Eerst verschenen er korte berichtjes in de krant dat er Nederlandse soldaten waren gesneuveld. Wat later een kolommetje met hoeveel precies en tenslotte een halve pagina met namen. Het werd nog confronterender toen de namen van zoons van kennissen en vrienden daarbij stonden. Maar de postbode bezorgde Dien nooit het beruchte grijze telegram met de boodschap dat de zoon gevallen was voor het vaderland. Tot op het moment, bijna twee jaar later, toen een legerbus, vol met Indiëgangsters voor haar huis stopte, Karel uitstapte en werd toegejuicht door de vele buurtbewoners, vrienden en kennissen die waren toegestroomd om hem te verwelkomen, bleef dat beklemmende gevoel bestaan en pas daarna kreeg het leven heel langzaam weer kleur.

Veel Indiëgangsters die terugkeerden, gingen over op een massaal stilzwijgen. Wat ze hadden meegemaakt was vaak te heftig om te vertellen en familie en vrienden konden zich maar moeilijk een voorstelling maken van wat “onze jongens” daar hadden beleefd. De jongens in kwestie leden onder veel angst aan herbelevingen van de gebeurtenissen.

Daarnaast is er sprake van een verhoogd risico op gewelddadigheden, relatiestoornissen (huwelijk), alcoholisme en zelfmoord. Pas veel later werd daar een naam aan verbonden: de

traumatische neurose, wat nogal stigmatiserend is door de term neurose en later posttraumatische stress stoornis genoemd. In de decennia die daarop volgden heeft er steeds meer historisch onderzoek naar het militaire optreden van Nederland plaatsgevonden. Geweldsexcessen van Nederlandse militairen in Indonesië kwamen steeds meer publiekelijk voor het voetlicht.

Inmiddels wordt aangenomen dat het militaire optreden van Nederland bijzonder gewelddadig was en dat er wel degelijk oorlogsmisdaden hebben plaatsgevonden. Deze conclusies hebben tot veel verdriet en woede bij veteranen en hun families geleid.

Bescherming bevolking

De wederopbouwperiode was ook een tijd van politieke stabiliteit. De Nederlandse politiek werd gekenmerkt door de zogenaamde 'verzuiling', waarbij de samenleving verdeeld was in verschillende zuilen (protestant, katholiek, sociaal democratisch en liberaal). Deze zuilen hadden elk hun eigen organisaties, scholen, kranten en omroepen, en dit systeem domineerde het sociale en politieke leven tot ver in de tweede helft van de vorige eeuw. Op de achtergrond sluimerde wel de Koude Oorlog en drongen er echo's door van dreiging en van onderdrukking en verzet, maar het mocht de meerderheid van de Nederlanders niet echt deren.

De overheid liet dat niet over zich heen gaan. Op initiatief van de Nederlandse regering werd begin jaren vijftig een burgerlijke verdedigingsorganisatie opgezet met als doel de bevolking voor te bereiden op een nieuwe oorlog met de hulp van weerbare, strijdbare burgers. Die werden op vrijwillige

basis opgeleid in de grondbeginselen van reddings- en brandweeractiviteiten. Deze burgerlijke verdedigingsorganisatie ging de naam Bescherming burgerbevolking (BB) dragen.

De BB gaf verschillende brochures uit. Zo verscheen begin vijftiger jaren de "Leidraad voor de bescherming tegen atoomgevaar". Het 35 pagina's tellende werkje beschrijft de gevolgen van de explosie van een atoombom aan de hand van de zogenaamde "nominale bom" of "standaardbom". Dit is de aanduiding voor een bom met een kracht, die vergelijkbaar is met de bom die op Hiroshima was geworpen. Hoewel toegegeven wordt dat er op dat moment al bommen waren die 25 maal krachtiger waren, wordt alles verder besproken aan de hand van de nominale bom. Het optimistische uitgangspunt was dat in iedere stad met een goed werkend waarschuwingssysteem en met een burgerbevolking, die –na luchtalarm– zo snel mogelijk dekking zoekt in schuilplaatsen, die reeds in vrede tijd zijn voorbereid, het aantal slachtoffers sterk kan worden beperkt.

Een totale kernoorlog

Vijf jaar later was het beeld van een derde wereldoorlog veranderd richting een totale kernoorlog. De bedoeling was nu de bevolking te beschermen tegen al te negatieve gedachten over een totale kernoorlog. De reactie was een nieuwe brochure "Atoomgevaar?" "Dan zeker BB!", een titel uit latere jaren. Opnieuw is de algemene toonzetting van de tekst dat met enkele eenvoudige voorzorgsmaatregelen zonder veel gevaar de gevolgen van de explosie van een atoombom hanteerbaar en beheersbaar zijn. En wat kan de burger nu zelf doen? Ook daar krijgt de burger een antwoord op. Maatregelen zijn: eva-

cuatie, snel dekking vinden en bestrijden van een mogelijke uitbreiding van de ramp. Interessant is het fenomeen evacuatie. Zo wordt gesproken van het “vermoedelijke mikpunt”. Daar moeten de woonruimtes worden ontruimd en alleen mensen die in of nabij het vermoedelijke mikpunt werken, zijn daar tijdens hun werk aanwezig. Voor hen moeten dan wel weer goede schuilplaatsen aanwezig zijn. Hoe men zich dit logistiek voorstelt en hoe men (de BB?) weet welke de vermoedelijke mikpunten zijn (en wanneer?) blijft onduidelijk. Bij een luchtaanval zal de BB de daarvoor in aanmerking komende steden waarschuwen voor luchtgevaar. Hoort u het alarm, zoek dan een schuilkelder, is de boodschap. Dan is er nog het “snel dekking vinden”. Bevindt men zich nabij een explosie, dan is een schuilplaats nodig met muren met een dikte van 1,3 meter gewapend beton. Bevinden we ons echter op 400 meter of meer dan volstaat 60 cm beton. Buiten de gevarenzone volstaan “eenvoudiger typen schuilplaatsen”, zoals schuilplaatsen in kelders. Helaas wordt ons niet verteld op welke afstand wij ons buiten deze gevarenzone bevinden. Nu kan het ook nog gebeuren, zo stelt de brochure, dat we door een atoombomexplosie worden verrast. Nu is uitermate snel handelen vereist, want de hittestraling is in 0,6 seconden voorbij en de helft van de initiële radioactiviteit is in 1 seconde uitgezonden.’ Het advies luidt om een sprong van 1 à 2 stappen te doen achter of onder een trap dekking te zoeken. Ook kan “een duik in een vijver, gracht of sloot” of zelfs zich op de grond laten vallen “met de handen onder het lichaam al genoeg zijn”, zo staat er.

Harry Mulisch

Harry Mulisch werd het allemaal te gortig een schreef het satirische “Uitval gericht op de (...) funeste insinuaties van

de ‘Bescherming Bevolking’ als zou er een redelijke mogelijkheid zijn een volgende (kern)oorlog te overleven. In zijn versie "Wenken voor de bescherming van uw gezin en uzelf, tijdens de jongste dag" gaf hij onder meer als advies,

"U moet rekening houden met temperaturen in de orde van vijfduizend graden Celsius". Het is dus zaak dat u een flinke voorraad ijs hebt ingeslagen.

Het beste kunt u het in een badkuip storten, deze verder aanvullen met water en eenieder van uw gezin om de beurt een bad in het koele water te laten nemen.

Ook moet de burger een noodpakket hebben samengesteld, beveelt de BB aan. Ook daarvoor werd advies gegeven, want wanneer de bom was gevallen en je “de deur had gebarricadeerd en met stopverf dichtgeplakt”, moest je de etensvoorraad controleren. Dit is - per persoon - de opsomming van Mulisch:

Twee boterhammen, jam, een ei, koffie, drie kadetjes, thee, drie à vier aardappelen, 100 gram vlees, een halve bloemkool, jus en pudding. Verder moest er zijn: zout, lucifers, zeep, wasmiddel, toiletgerei, damesverband, rookgerei, alsmede waardepapieren, paspoorten, trouwboekjes en spelletjes.

Een intrigerende lijst en je vraagt je werkelijk af of de toenmalige overheid oprecht gedacht heeft dat je met 100 gram vlees, jus en een halve bloemkool een atoomaanval kon overleven.

Door velen werd over de BB lacherig gedaan. De dreiging dat de Russen zouden komen werd niet als reëel ervaren. De Russen waren een onzichtbare boeman, zoals in een sprookje

en Amerika zou altijd voor ons zorgen, toch? De verhalen over atoombommen waren wel eng, maar ook daar zou wel een oplossing voor komen.

Hollanditis

Ondertussen diende zich een generatie aan die de Tweede Wereld niet had meegemaakt, maar wel van horen zeggen door hun ouders en naar hun beleven tot vervelens toe. Die jeugd begon zich af te zetten tegen de gevestigde orde. De provobeweging in de jaren zestig was een van de eerste grote jeugdbewegingen. Provo was een uiting van jeugdige rebellie tegen het establishment en stond symbool voor de culturele en maatschappelijke veranderingen van die tijd. Provo's provoceerden en voerden ludieke acties uit om maatschappelijke veranderingen teweeg te brengen. Rond diezelfde tijd was er ook de opkomst van de hippiebeweging, met de nadruk op vrede, liefde en vrijheid. Studentenprotesten werden steeds vaker gezien, zoals de Maagdenhuisbezetting in Amsterdam eind jaren zestig. Het was de tijd van protesten tegen van alles en nog wat.

Een van de grootste politieke en sociale kwesties in Nederland in de jaren '80 was het debat over de plaatsing van Amerikaanse kruisraketten op Nederlands grondgebied. Op een gegeven moment wilde de Navo in de West-Europese landen kruisraketten plaatsen als tegenwicht voor de SS-20-raketten die het Warschaupact in Oost-Europa opstelde. Het was weer een stap verder in de nucleaire wapenwedloop. Nucleaire vernietiging riep grote emoties op. De impact was zo groot dat velen er wakker van lagen en dat mensen de straat op gingen om te protesteren. Opmerkelijk was dat twee politieke groe-